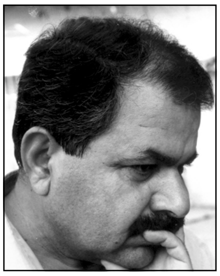

تەیب جەبار

بۆنی شیعر

خوێندنەوەیەک بۆ شیعری " بۆنی بەختەوەری "ی محەمەد کوردۆ

"ژەنەراڵی خۆشەویستی" ناوی دوا دیوانی شاعیری هەست ناسک "محەمەد کوردۆ"یە. ئەم دیوانە کتێبی ژمارە ٥ی گۆڤاری "هەنار"ە، کە لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی چاپ و بڵاوکردنەوەی سلێمانییەوە چاپ و بڵاو دەکرێتەوە. شوێن و ساڵی چاپکردنی دیوانەکە نووسراوە «سلێمانی – ٢٠٠٨». ئەم دیوانە "١٤٢" لاپەڕەی مامناوەندییە، ٤٨ پارچە شیعری کورت و مامناوەندی لە خۆگرتووە. ئەم دیوانە یەکێکە لەو دیوانە دەگمەنانەی کە من چێژی زۆرم لە خوێندنەوەی سەرجەم شیعرەکانی وەرگرت قسە لەسەر

کردن و هەڵسەنگاندنی سەرجەمی شیعرەکان بۆ من لەم ڕۆژگارەدا کارێکی زەحمەتە، بە هۆی سەرقاڵبوونم بە ئیش و کاری ترەوە، چونکە سەرجەم شیعرەکان قسەی زۆر هەڵدەگرن، چی لە بارەی شێوە و شێوازەوە یاخۆ لە بارەی ناوەڕۆکەوە. لەم نووسینەدا من تەنیا هەڵسەنگاندنێک بۆ شیعری یەکەمی دیوانەکە دەکەم.

"محەمەد کوردۆ" بە یەکێک لە شاعیرانی پاش ڕاپەڕین دەناسرێت. وەک خۆی لە دیوانەکەشدا ئاماژەی پێ کردووە، یەکەم شیعری ساڵی ١٩٨٨ بڵاو کردووەتەوە، لەو یەک دوو ساڵەی کۆتاییی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا، چەند شیعرێکی لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکاندا بڵاو کردووەتەوە . بەڵام ناسراو نەبوو، منیش وەک شاعیرێک نەمدەناسی. تاکو لە دوای ڕاپەڕین هەر لە ساڵی ١٩٩١دا، ناملیکە شیعری بەرباخەڵ "خورپەی ناخ"ی چاپ کرد . من هەر لەو ساڵەدا ئەو ناملیکە شیعرەم دەستکەوت، کە کۆمەڵێ شیعری کورت و نایابی تاک دیمەنی لەخۆ گرتووە، ئەو شیعرانە بووە جێگەی سەرسوڕمان و تێڕامانی من . ئیتر بەردەوام تاکو ئێستا موتابەعە و خوێندنەوەی شیعر و نووسینەکانیم کردووە .

شاعیر لە سەرەتاوە تا ئەمڕۆ شێوازی شیعر نووسینی زۆر گەشەی کردووە و گۆڕانی بەسەردا هاتووە، ئەگەر بە وردی لێکۆڵینەوە لە سەرجەم شیعرەکانی بکرێت دەتوانرێت بۆ چەند قۆناغێک دابەش بکرێت. بەڵام ئەم قۆناغبەندی و گەشەسەندن و گۆڕانە ئەرکی ئەم نووسینەی من نییە و لە ئێستادا وەک لە سەرەوە وتم بۆم ناکرێت لێکۆڵینەوەی فراوان ئەنجام بدەم .

پارچە شیعری یەکەمی دیوانەکە، ناوی "بۆنی بەختەوەری"یە. شاعیر کات و شوێنی نووسینی ئەم شیعرە و هیچ یەکێک لە شیعرەکانی تریشی لە دیوانەکەدا نە نووسیوە. بۆ؟ نازانم. بە ڕای من نووسینی کات و شوێنی نووسینی شیعر زۆر پێویستە و یارمەتی خوێنەر و ڕەخنەگر دەدات بۆ شیکردنەوەی زۆر بابەت و تێگەیشتنی زیاتر لە دەقی شیعرەکان. چونکە من ئێستا نازانم بۆچی ئەم شیعرەی کردووەتە یەکەم شیعری دیوانەکە. ئایە ئەمە دوا شیعر و تازەترین شیعری دیوانەکەیە؟ یاخۆ کۆنترە لە شیعرەکانی تر؟ یاخۆ پێوەندی بە حاڵەتێکی تایبەتی ژیان و باری دەروونی شاعیرەوە هەیە. چونکە ئەگەر کات و شوێنی نوسینی شیعرەکانی دیاری بکردایە، ڕەخنەگر یاخۆ خوێنەر دەیتوانی هەندێک پێوەندیی و گرێکوێرەی نێوان شیعرەکان و ژیانی تایبەتی شاعیر بدۆزێتەوە. بەڵام

بۆ من، چونکە قسە لەسەر یەک شیعر دەکەم، ئەوەندە گرینگ نییە .

بۆنی بەختەوەریی

١- زۆر جار کە ئێواران دێ

٢- هەر لە خۆمەوە

٣- هەست بە خەمبارییەکی زۆر دەکەم

٤- هەست دەکەم ئەو هاژە هاژە شینەی

٥- لە ئاوی رووباران دێ،

٦- هەست دەکەم ئەو دەنگە دڵنشینەی

٧- لە لەرینەوەی داران دێ،

٨- حەسرەتەکانی مرۆڤم بیردەخەنەوە

٩- هەوڵ دەدەم

١٠- حەسرەتەکان بژمێرم

١١- نا ئۆمێدی گاڵتەم پێ دەکا:

١٢- کوانێ حەسرەتەکانی مرۆڤ

١٣- لە ژماران دێ ؟!). وێنەی یەکەم

١٤- زۆر جاریش هەست دەکەم

١٥- لەگەڵ هەڵکردنی بای ئێوارەدا

١٦- دەنگی ورد و خاشبوونی

١٧- دڵی دڵداران دێ! وێنەی دووەم

١٨- بەڵام ئەم ئێوارەیە

١٩- کە پایز ئاوی کردووەتە ژێر هاوینەوە

٢٠- من زۆر دڵم خۆشە

٢١- چونکە لە ناو خۆمدا:

٢٢- بۆنی هەناسەی تۆ و

٢٣- لە ناو ماڵەکەمدا:

٢٤- بۆنی بەختەوەریی و

٢٥- لە دەرەوەش:

٢٦- بۆنی تەڕی باران دێ! وێنەی سێیەم

"بۆنی بەختەوەری" ناوونیشانی شیعرەکەیە، بێگومان هەموومان دەزانین بەختەوەری بۆنی نییە، چونکە بەختەوەری شعوور و حاڵەتێکی دەروونییە، نەک مادەیەکی بۆندار. هەر لە ناوونیشانەکەوە، پێدانی سیفەتی "بۆن" بە"بەختەوەری" شیعرێتی دەق و توانای شاعیرانەی شاعیر دەردەخات . هەر لەبەر ئەو ناوونیشانە منیش ناوونیشانی نووسینەکەم نا "بۆنی شیعر"چونکە شیعریش بۆنی نییە .

ئەم شیعرە لە ٢٦ دێر پێکهاتووە و دابەش بووە بە سەر ٣ وێنەدا، وێنەی یەکەم «دێری ١ ـ ١٣ »، وێنەی دووەم «دێری ١٤ـ ١٧»، وێنەی سێیەم "دێری ١٨ـ ٢٦" . وێنەکان بەردەوام و گرێدراون بەیەکەوە، خوێنەر خۆی لە کاتی خوێندنەوەدا دەتوانێت جیایان بکاتەوە . هۆراس دەڵێ : هونەر وێنەیە . شێوازی نووسینی ئەم شیعرە لە چنینی تۆڕ دەچێت . رایەڵی ئیقاع و واتا و کات و وێنە، هەموو گرێدراون بە یەکەوە، واتا شیعری تاک دێر نییە . ئەمەش توانا و شارەزایی شاعیر پیشان دەدات کە حاڵەتی شعووری خۆی دەکاتە وێنەی شیعرانەی چێژ بەخش

ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ وتەی فەیلەسووفی ئەڵمانی "شۆپنهاوەر" کە دەڵێت : هەموو هونەرێک هەوڵ دەدات بگات بە ئاستی مۆسیقا. کە منیش رام لەگەڵ "شۆپنهاوەر" دایە، چونکە مۆسیقا بە ترۆپکی هونەر دەزانم، کە هونەرێکی موجەڕەد و بێ واتایە، هەموو هونەرێک سوودی لێ وەردەگرێت . با بزانین شاعیر لەم دەقەدا، چۆن سوود لە مۆسیقا وەردەگرێت و هەوڵ دەدات شیعرەکەی نزیک بکاتەوە لە ئاستی مۆسیقا؟ بێگومان شیعر لە رێگەی ئیقاعی تایبەتی خۆیەوە هەوڵ بۆ بە مۆسیقابوونی خۆی دەدات، چونکە ئامرازی شیعر وشەیە و ئامرازی مۆسیقاش دەنگە. مۆسیقا چییە؟ بە کورتی مۆسیقا هونەری رێکخستنی دەنگە بۆ ئەوەی چێژبەخش بێت. هەموو هونەرێک رەگەزێک یان زیاتر لە مۆسیقا دەخوازێت بۆ ئامرازەکەی خۆی بەکاری دەهێنێت بۆ نزیکبوونەوە لە مۆسیقا، نەک گەیشتن پێی. هەمیشە شاعیران سوود لە هەردوو رەگەزی ئیقاع و هارمۆنیای مۆسیقا وەردەگرن. شیعر رەگەزی ئیقاع و هارمۆنیا دەخوازێت بۆ وشە و رستە، بۆ ئەوەی زمان و وێنەی شیعرانە بەرز بکاتەوە بۆ ئاستی باڵای مۆسیقا.

ئەوەی زانراوە شیعر دوو جۆر ئیقاعی هەیە، ئیقاعی دەرەکی و ئیقاعی ناوەکی. ئیقاعی دەرەکی ئیقاعێکی زەمانییە "ئیقاعی کات"، لە کێش و سەروا پێک دێت . کێش

دابەشکردنی "کات"ی نێوان بڕگەی هەموو رستەکانە بە شێوەیەکی رێکوپێک . شاعیر لەم شیعرەدا کێشی پشتگوێ خستووە، واتا شیعرەکە کێشی نییە، کەواتە شاعیر بەشێک لە ئیقاعی زەمانی بەکار نەهێناوە کە زیاتر لە مۆسیقاوە نزیکە، کەچی شاعیر پشتگوێی خستووە . هەرچەندە بە پێی نووسینە رەخنەییەکانی لەسەر شیعری شاعیران زۆر شارەزای کێشی شیعری کوردییە . من پشتگوێ خستنی کێش بە باش نازانم، راستە ئەمڕۆ لای بەشێک لە شاعیرانی خۆمان و بیانیش، پەخشانە شیعر باوە کە بێ کێش و سەروایە، بەڵام من رام وایە کە نابێت ئەوەندە کێش و سەروا پشتگوێ بخرێت . شاعیر لەم شیعرەدا کە کێشی پشتگوێ خستووە، بەڵام بایەخی زۆری بە بڕگەی "سەروا" داوە، کە خۆی زۆر شارەزای جۆرەکانێتی و دەسەڵاتی تەواوی بەسەر بەکارهێنانیدا دەشکێت، زۆر زیرەکانە مامەڵەی لەگەڵ دەکات بۆ ئیقاعدان بە شیعرەکانی . لەم شیعرەدا شاعیر سێ جۆر سەروای بەکار هێناوە، یەکێکیان سەرەکی، ئەو دووانەکەی تر نا سەرەکی . سەروای سەرەکی لە شەش پیت پێک هاتووە "اران دێ"، و شەش جار لە دێری «١ _ ئێواران دێ، ٥ _ رووباران دێ، ٧- داران دێ، ١٣ _ ژماران دێ، ١٧ _ دڵداران دێ، ٢٦ _ باران دێ»دا بەکاری هێناوە. لە وێنەی یەکەمدا چوار جار بەکاری هێناوە و کۆتاییی وێنەکەش بەو سەروایەیە، لە وێنەی دووەمدا یەک جار بەکاری هێناوە لە کۆتاییی وێنەکەدا، لە وێنەی سێیەمیشدا هەر یەک جار بەکاری هێناوە لە کۆتاییی وێنەکەدا . کەواتا شاعیر شارەزایانە توانیویەتی بە ئیقاعی ئەو سەروا سەرەکییە کە دەڵێی دەنگی زەنگۆڵەیە لە سەرتاپای شیعرەکەدا . هەروەها بەو دەنگە هەرسێ وێنە و تەواوی شیعرەکەی بە یەکەوە گرێ داوە. ئەو دوو سەروا ناسەرەکییە، یەکێکیان لە وێنەی یەکەمدا لە پێنج پیت پێکهاتووە "شینەی" لە دێری «٤ _ شینەی، ٦- دڵنشینەی»، ئەوی تریان لە سێ پیت پێک هاتووە "مدا" لە دێری «٢١- خۆمدا، ٢٣- ماڵەکەمدا»، ئەمەی دواییان لە دەنگدا تەواو هاوەزەنگ نین . لە کاتی خوێندنەوەی شیعرەکەدا بە دەنگ، تێکەڵبوونی دەنگی ئەو دوو سەروا ناسەرەکییە لەگەڵ سەروا سەرەکییەکەدا هارمۆنییەتی دەنگ دروست دەکەن، چێژ بەخشە، هەوڵدانێکی گرینگە بۆ گەیشتن بە ئاستی مۆسیقا .

ئیقاعی ناوەوە ئیقاعێکی مەکانییە "ئیقاعی شوێن"، چونکە شاعیر دەبێت وێنە دروست

بکات، وێنەش بابەتی هونەری شێوەکارییە کە هونەرێکی مەکانییە، بەڵام لە شیعردا وێنە جووڵەدارە، نەک وەستاو، چونکە وێنەی شیعری وێنەیەکی زەمانییە. شاعیران لەسەر سێ برگە کار دەکەن بۆ گەیشتن بە وێنەی بەرجەستە، کە پێویستە وێنەی بەرجەستە ئیقاعی ناوەکی دروست بکات . برگەکانی دروستکردنی وێنەی بەرجەستە لە "زمان، واتا، خەیاڵ" پێک دێن .

با بزانین شاعیر چۆن مامەڵەی لەگەڵ هەریەک لەو سێ برگەیەدا کردووە بۆ گەیشتن بە مەبەستی شیعرانەی خۆی.

زمانی شیعرانە کۆمەڵێک خاسیەتی تایبەتی خۆی هەیە، کە جیاوازن لە زمانی پەخشان کە زیاتر بۆ سەلماندن بەکار دێت. خزانی زمان خاسیەتێکی گرینگی زمانی شیعرانەیە، بەڵام شاعیر بەکاری نەهێناوە، چونکە من هەست ناکەم بە هیچ جێگۆڕکێ و پاش و پێش خستنی وشە و رستەیەک لە هیچ شوێنێکی دەقەکەدا. رستەکان بە پێی رێسای ئاسایی

زمانەوانی بەکار هاتوون .زمانی شیعرانە، زمانێکی کورتبڕە، واتا پێویستە دەربڕین بە کورتترین رستە و کەمترین وشە بێت. لەم بوارەدا شاعیر هەوڵی داوە کە پەیڕەوی کورتبڕی زمان بکات، بۆ نموونە لەم چەند دێرەدا:

هەست دەکەم ئەو هاژە هاژە شینەی

لە ئاوی رووباران دێ،

هەست دەکەم ئەو دەنگە دڵنشینەی

لە لەرینەوەی داران دێ،

بەڵام لە هەندێک شوێنی تردا، سەرکەوتوو نەبووە، وەک:

زۆر جار کە ئێواران دێ

هەر لەخۆمەوە

هەست بەخەمبارییەکی زۆر دەکەم

به رای من رستەی "هەر لە خۆمەوە" زیادە و پێویست ناکات. دەتوانێت بڵێت:

زۆر جار کە ئێواران دێ

هەست بەخەمبارییەکی زۆر دەکەم

من رام وایە شاعیران پێویستە هەمیشە خۆیان لە رستەی کردار بپارێزن بۆ ئەوەی خۆیان لە گژوگیای زمان بە دوور بگرن، چونکە رستەی کردار هەمیشە وشە و رستە درێژ

دەکاتەوە و پیتی زیادە و راناویش زۆر بەکار دەبات، کە لە شیعردا نابێت وا بێت. هەروەها پێویستە رەچاوی خاسیەتی زمانی کوردی بکات کە زمانێکی "تاک"ە، بەڵام شاعیر لە سەروا سەرەکییەکەدا زۆر شاعیرانە ئەو وشە کۆیانەی بەکار هێناوە کە هیچ گرێ و لەنگییەکی لە شیعرەکەدا دروست نەکردووە، بەڵکو ئیقاعێکی گشتی داوە بە شیعرەکە، وەک وشەی "ئێواران، رووباران، داران، ژماران – کۆ وشە" کە لەگەڵ سەروای دوا دێردا "باران – تاک وشە" رێک هاتووە، شاعیر وشەکانی نەکردووە بە "ئێوارەکان، رووبارەکان، دارەکان، ژمارەکان" کە ئیقاعی شیعرەکەی تێک دەدا . بەڵام وشەی "حەسرەت"ی سێ جار بە کۆ بەکار هێناوە "حەسرەتەکان". بە رای من ئەو ئاوازی کۆ "کان"ە، بۆ زمانی کوردی نە شیاو و نارێکە، چ جای بۆ شیعر. وشەی "حەسرەتەکان" لە هەرسێ دێرەکەدا ئیقاعی شیعرەکەی تێک داوە .

٢٧– هەست دەکەم ئەو دەنگە دڵنشینەی
٢٨– لە لەرینەوەی داران دێ،
٢٩– حەسرەتەکانی مرۆڤم بیردەخەنەوە
٣٠– هەوڵ دەدەم
٣١– حەسرەت بژمێرم
٣٢– نا ئۆمێدی گاڵتەم پێ دەکا:
٣٣– "کوانێ حەسرەتەکانی مرۆڤ
٣٤– لە ژماران دێ ؟!) .

بە رای من ئەم دێرانەی سەرەوە بەم شێوەیە بنووسرایە:

٢٧– هەست دەکەم ئەو دەنگە دڵنشینەی
٢٨– لە لەرینەوەی داران دێ،
٢٩– حەسرەتی مرۆڤم بیر دەخەنەوە
٣٠– هەوڵ دەدەم
٣١– حەسرەت بژمێرم
٣٢– نا ئۆمێدی گاڵتەم پێ دەکا:
٣٣– "کوانێ حەسرەتی مرۆڤ
٣٤– لە ژماران دێ ؟!) .

شاعیر تا رادەیەک خۆی لە گژوگیای زمان پاراستووە، بۆ ئەوەی رستە و وشە و پیتی زیادە بەکار نەهێنێت. تەنیا لە چەند شوێنێکدا نەبێت وەک لە دێری دووەمدا "هەر لە خۆمەوە" کە دەستەواژەیەکە بەکارهێنانی لەو شوێنەدا پەخشان ئامێز و زیادەیە، لەگەڵ وشەی "بەڵام" لە سەرەتای دێری ١٨، هەروەها پیتی "و" کە دوا پیتی دێری «٢٢ و ٢٤»ە . یەک تێبینیم هەیە لە سەر دێری ٢٠ کە دەڵێت "من زۆر دڵم خۆشە"، بەڕای من بیگوتایە "من دڵم زۆر خۆشە" هەردوو رستەکە شیاون، بەڵام بۆ شیعر ئەوەی دووەم جوانترە .

واتا لەم شیعرەدا، بەشێکی راستەوخۆیە و بەشێکی نا راستەوخۆ لە رێگەی خەیاڵەوە دەری دەبڕێت. واتا مەفهومە و تێگەیشتنی ئاسانە، خوێنەر دەتوانێت بە ئاسانی لە واتای هەرسێ وێنەکە تێ بگات، چونکە واتا راستەوخۆیە و مەدلوولی تری لە پشتەوە نییە . لە وێنەی یەکەمدا باسی خەمباری خۆی و حەسرەتی مرۆڤ دەکات، لە وێنەی دووەمدا باسی ورد و خاشبوونی دڵی دڵداران دەکات، وا دیارە خۆی یەکێکە لەوان . لە وێنەی سێیەمیشدا باسی بەختەوەری خۆی دەکات . لە هەندێک شوێندا واتا راستەوخۆیە وەک:

زۆر جار کە ئێوارن دێ
هەر لە خۆمەوە
هەست بە خەمبارییەکی زۆر دەکەم

بەڵام لە هەندێک شوێنی تردا هەڵدەستێت بە خەیاڵ، بە گۆڕینی وەزیفەی ئامرازەکانی هەست:

هەست دەکەم ئەو هاژە هاژە شینەی
لە ئاوی رووباران دێ
هەست دەکەم ئەو دەنگە دڵنشینەی
لە لەرینەوەی داران دێ.

"هاژە هاژ" دەنگی ئاوە، بەڵام لە راستیدا دەنگ رەنگی نییە، شاعیر رەنگی داوەتێ. خوێنەر دەبێت بە گوێ و چاوی ناوەکی وێنای ئەو دەنگە بکات . هەروەها "دەنگی دڵنشین" دەنگی لەرینەوەی داره، بەڵام دەنگ لە دڵدا نانیشێتەوە بەڵکو لە گوێدا دەنیشێتەوە، شاعیر زیرەکانە ئەم جێگۆڕکییەی دەنگ و رەنگی کردووە کە وا لە خوێنەر دەکات بە هەستی ناوەکی وێنای شتەکان بکات، نەک بە هەستی دەرەکی. یاخۆ لە وێنەی دووەمدا کە دەڵێت:

زۆر جاریش هەست دەکەم
لەگەڵ هەڵکردنی بای ئێوارەدا
دەنگی ورد و خاشبوونی
دڵی دڵداران دێ

ورد و خاشبوونی دڵی دڵداران، وێنەیەکی مەجازییە نەک راستەقینە، چونکە دڵی دڵداران شووشە نییە، بەڵکو گۆشت و خوێنە . بەڵام شاعیر بە رێگەی خەیاڵ دەیکات بە شووشە، کە پێویستە خوێنەر خۆی وێنای ئەو وێنەیەی دڵی شووشەی دڵداران بکات، کە ئەمەش ئیقاعی ناوەکی دەبەخشێتە شیعرەکە. لە وێنەی سێیەمدا "بۆنی هەناسە، بۆنی بەختەوەری، بۆنی تەڕی باران" ی بەکار هێناوە، بۆنی هەناسە ئاسایی و راستەقینەیە، بۆنی بەختەوەری مەجازە، بۆنی تەڕیش مەجازە، چونکە بۆنی تەڕ و وشک نییە بەڵکو بۆنی خۆش و ناخۆش هەیە.

وێنە لەم شیعرەدا، وێنەیەکی شعوورییە، شاعیر لە هەرسێ وێنەکەدا وەسفی حاڵەتی شعووری خۆی دەکات بەرامبەر بە دیاردەکانی سروشت و مرۆڤ، نەک بە خەیاڵ بۆندی تازە لە نیوان دیاردە و شتەکاندا دروست بکات. شێوازی نووسینی شیعرەکە زیاتر شێوازی گێڕانەوەی بەسەردا زاڵە، بۆیە دەبینین کات و شوێن هەندێ جار دیار و زانراوە، بەتایبەت بەلای شاعیرەوە.

شیعری پەتی، کات و شوێنی دیاریکراو و زانراوی نییە، چونکە خاسیەتی کات و شوێنی دیاریکراو تایبەتە بە ئەدەبی گێڕانەوە وەک "چیرۆک، رۆمان، حیکایەت، ئەفسانە ... هتد" . شیعری پەتی زیاتر بە شێوەی بنیاتی نادیار دەنووسرێت، نەک بنیاتی دیار و زانراو وەک لە هونەرەکانی تردا کە کات و شوێن و پاڵەوان و رووداو دیار و زانراون. کات بە پێی رابردوو و ئێستا و داوڕۆژ دەناسرێت، وردەکاری کات لە "سەعات، رۆژ، شەو، بەیانی، نیوەڕۆ، ئێوارە ، هەفتە، وەرز، مانگ، ساڵ... هتد" زیاتر دەناسرێت، کاتی گشتی شیعرەکە لە رابردوو و ئێستادایە . شاعیر لەم شیعرەدا سێ جار و لە هەرسێ وێنەکەدا کاتی "ئێوارە"ی بەکارهێناوە، ئەوەی من تێبینم کرد کاتی "ئێوارە" لە دیوانەکەدا زاڵە و لە ١١ یانزە شیعردا ١٦ شانزە جار بەکاری هێناوە، واتا "ئێوارە" کاتێکی تایبەتە و گرینگی خۆی هەیە لای شاعیر کە ئەمە

پێوەستە بە ئەزموونی ژیان و پێوەندیی بە باری دەروونی شاعیرەوە هەیە. ئەو سێ جارەی لەم شیعرەدا کە کاتی "ئێوارە"ی بەکار هێناوە، ئێوارەیەکی نادیارن بە لای خوێنەر و بەلای شاعیرەوە. تەنیا ئێوارەی وێنەی سێیەم نەبێت کە بە پێی شیعرەکە لای شاعیر دیارە چی ئێوارەیەکە، وەک خۆی دەڵێت:

١٨- بەڵام ئەم ئێوارەیە

١٩- کە پایز ئاوی کردووەتە ژێر هاوینەوە

٢٠- من زۆر دڵم خۆشە

٢١- چونکە لە ناو خۆمدا:

٢٢- بۆنی هەناسەی تۆ و

٢٣- لە ناو ماڵەکەمدا:

٢٤- بۆنی بەختەوەریی و

٢٥- لە دەرەوەش:

٢٦- بۆنی تەڕی باران دێ !!

واتا ئەو ئێوارەیە، ئێوارەیەکی وەرزی پایزە، لای خوێنەر ئەو ئێوارە و پایزە نادیارە، بەڵام شاعیر دەیزانێت و ئیتر نازانم ئەو ئێوارەی پایزە ئەو ئێوارەیەیە کە شاعیر شیعرەکەی تێدا نووسیوە یاخۆ ئەو ئێوارەیەیە کە شاعیر دەم و لێوی لەگەڵ دەم و لێوی یار تێکەڵ کردووە، یاخۆ هەردووکیان . وەک دەڵێت :

من زۆر دڵم خۆشە

چونکە لە ناو خۆمدا:

بۆنی هەناسەی تۆ و

هەروەها بەکارهێنانی کاتی"پایز و هاوین" کە درێژترن لە کاتی ئێوارە، بەڵام کاتێکی لاوەکین بە نیسبەت کاتی زاڵی "ئیوارە"ی شیعرەکەوە، بە تەنیا بۆ دروستکردنی وێنەکە بەکاری هێناون . سەبارەت بە مەسەلەی شوێن چەند جارێک شوێنی بەکار هێناوە وەک "رووبار، دار، لە ناو خۆمدا، لە ماڵەکەمدا، لە دەرەوەش" کە هەندێکیان دیار و هەندیکیان نادیارن بە لای خوێنەر و شاعیرەوە. وەک وتمان ئەم شیعرە زیاتر شیعرێکی شعورییە و باسی حاڵەتی دەروونی شاعیر دەکات و کات و شوێن لە حاڵەتی شعورییدا دیار و نادیارن.

پەیامی ئەم شیعرە لە حاڵەتی شعووری شاعیرەوە هەڵدەقوڵێت، کە حاڵەتی خەمباری و حەسرەتی مرۆڤ و شکانی دڵی دڵداران و خۆشەویستییە. شاعیر کاتی "ئێوارە" لە شیعرەکانیدا زۆر بەکار دەهێنێت، بە تایبەت لەم شیعرە کورتەدا سێ جار بەکاری هێناوە . کاتی ئێواران لە وێنەی یەکەمدا، کاتی خەمبارییە لای شاعیر، ئەمە پێوەندیی بە خود و ئەزموون و ژیانی شاعیرەوە هەیە کە بۆچی ئێواران کاتێ گوێ بۆ هاژە هاژی شینی رووباران و دەنگی دڵنشینی لەرینەوەی داران رادێرێ، تووشی خەمباری دەبێت و بیر لە حەسرەتی مرۆڤ دەکاتەوە . شاعیر هەرچەند بیر لە حەسرەتی مرۆڤ دەکاتەوە دەبووایە هاورێیەک، خزمێک یاخۆ یارێک گاڵتەی پێ بکات، کە کاتێ هەوڵ دەدات حەسرەتی مرۆڤ بژمێرێت، بەڵام لە شیعرەکەدا هەر حاڵەتێکی شعووری خۆی گاڵتەی پێ دەکات کە ئەویش"نا ئومێدی"یە، ئەمەش زیرەکی شاعیرە کە باس لەوە دەکات حاڵەتەکانی شعووری خۆی لەگەڵ یەکدیدا قسە بکەن، نەک یەکێکی تر تەدەخول لە حاڵەتی دەروونی بکات وەک دەڵێت:

هەوڵ دەدەم
حەسرەتەکان بژمێرم
نائومێدی گاڵتەم پێ دەکا:
"کوانێ حەسرەتەکانی مرۆڤ
لە ژماران دێ ؟!).

لای شاعیر کاتی "ئێواران" هەر کاتی خەم و حەسرەت و نائومێدی و بەیار نەگەیشتنی ئەم نییە، بەڵکو کاتی وردوخاشبوونی دڵی دڵدارانی تریشە وەک لە وێنەی دووەمدا دەردەکەوێت. بەڵام ئەو "ئێوارە" دیار و نادیارەی لە وێنەی سێیەمدایە کە شاعیر "یار"ی تێدا بینیوە یاخۆ شیعرەکەی تێدا نووسیوە یاخۆ هەردووکیان "کە شاعیر خۆی دەزانێت" ئێوارەیەکە شاعیر دڵی زۆر خۆشە، چونکە لە ناو خۆیدا بۆنی هەناسەی یار دێ، کە دیارە ئەو ئێوارەیە پێش نووسینی شیعرەکە شاعیر دەم و لێوی بە دەم و لێوی یار تەڕ کردووە و لە ناو ماڵەکەشیدا بۆنی بەختەوەری و کەشی شیعر نووسینە، لە دەرەوەش پایزە و نمە نمە دەبارێ و بۆنی تەڕی باران دێ، کە هەر سێ "بۆن"ەکە کەشێکی ئەویندارانەی رۆمانسییان دروست کردووە، یاخوا مرۆڤ بە گشتی و شاعیر بە تایبەتی بەردەوام لە کەشی وێنەی سێیەمدا بژین .

خاڵبەندی لەم شیعرەدا کەمێک لاوازە، چونکە لە هەندێک شوێندا پێویست بە دانانی خاڵ و وێرگوڵ دەکات، بەڵام شاعیر دای نەناوە و بەتایبەتی لە دێری «١ تا ١٠» خوێنەر خۆی دەتوانێت لە دەقەکەدا تێبینی بکات . ئەگەر دێری "١١، ١٣،١٢" وەک خۆی بە خاڵبەندییەوە بنووسینەوە، بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

١١- نائومێدی گاڵتەم پێ دەکا:

١٢- (کوانێ حەسرەتەکانی مرۆڤ

١٣- لە ژماران دێ ؟!).

کۆتاییی دێری ١١، دوو خاڵ لەسەریەکی ":" داناوە، دوای ئەوە کەوانەی کردووەتەوە، کە نووسینی ناو هەردوو کەوانەکە، قسەی نائۆمێدییە . لەبەرئەوەی ئەم ":" هێمایەی داناوە نەدەبووایە کەوانە بکاتەوە . بەڵکو قسەکانی نائومێدی "دێری ١٢ + دێری ١٣" وەکو خۆی بنووسرایە بە بێ کەوانە و پێویست بە دانانی خاڵ (.) دوای کەوانەکەش نەدەکرد وەک لە خوارەوە:

١١- نائومێدی گاڵتەم پێ دەکا:

١٢- کوانێ حەسرەتەکانی مرۆڤ

١٣- لە ژماران دێ؟!

واتا لە کۆتاییی دێری ١٣ تەنیا نیشانەی "؟!" دابنرایە، نەک ئەم چوار نیشانەیە { ؟ !).} چونکە دوای نیشانەی پرسیار و سەرسوڕمان پێویست بە دانانی خاڵ ناکات.

دانانی کەوانە لە پێش دوو خاڵ لەسەریەکدا " : " راستە و لە دەقی شانۆیی و سیناریۆی سینەماییدا زیاتر بەکار دەهێنرێت وەک :

زانا (بە تووڕەییەوە) : کوانێ لە کوێن ؟

هێمن (بە ترسەوە) : قوربان لە دەرەوە چاوەڕوانن .

لە کۆتاییدا هیوادارم توانیبێتم چەند خاڵێکی بواری هونەری شیعرم روون کردبێتەوە و لە شیکردنەوەی شیعرەکەی "محەمەد کوردۆ"دا پیادەم کردبێت و جێگەی رەزامەندی ئێوەی خوێنەر و شاعیریش بێت .